

(відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму : закон України від 28 листоп. 2002 р. № 249-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249-15>. **13.** The financial services sector in Europe. Regulatory investigation and enforcement issues in Germany [Електронний ресурс] // Freshfields Bruckhaus Deringer, September 2002. – Режим доступу: <http://www.freshfields.com/.../practice/fig/publications/pdfs/4043.pdf>. **14.** FATF-1X Annual Report (1997–1998), 25 June 1998, p. 12–13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.moneylaundering.ca/public/law/lawcanadalaw.php>. **15.** Про Національний банк України : закон України від 20 трав. 1999 р. № 679-XIV // Голос України. – 1999. – № 112. **16.** Положення про структуру системи банківського нагляду Національного банку України та його повноваження щодо адекватного реагування на порушення в діяльності комерційних банків : затв. постановою Правління Національного банку України від 17 листоп. 1997 р. № 380 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0486500-97>. **17.** Про затвердження Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства : постанова Правління Національного банку України від 28 серп. 2001 р. № 369 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 41. – Ст. 1864. **18.** Про банки і банківську діяльність : закон України від 7 груд. 2000 р. № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>. **19.** Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності закон України від 5 квіт. 2007 р. № 877-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>. **20.** Всеобщие директивы по противодействию отмыванию доходов в частном банковском секторе : подпис. 30 окт. 2000 г., Вольсфберг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.moneylaundering.ca/public/law/lawcanadalaw.php>.

Надійшла до редколегії 22.03.2012

Определены виды методов контроля, которые находятся в распоряжении Национального банка Украины. Доказано, что банковский контроль в сфере легализации преступных доходов является разновидностью финансового и необходимой составляющей современной государственной концепции борьбы с незаконным отмыванием средств.

On The types of control methods, which are at disposal of the National bank of Ukraine, are certain. It is proved, that the banking supervision in the field of money laundering is a form of financial and necessary component of the modern state concept to combat illegal «money» means.

УДК 342.51

А. А. Стародубцев

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Уточнені значення та види практики в органах внутрішніх справ, охарактеризовано її процедурні аспекти та з'ясовано особливості адміністративно-правового регулювання цього виду професійної підготовки.

© Стародубцев А. А., 2012

Сьогодні в умовах реалізації конституційних засад демократичної, правової, соціальної держави та формування громадянського суспільства однією з найбільш важливих виступає проблема удосконалення кадрового забезпечення державного апарату висококваліфікованими і компетентними фахівцями, здатними ефективно працювати у системі правоохоронних органів. Професія працівника органів системи Міністерства внутрішніх справ є однією з найскладніших. Не кожному громадянину України вдається опанувати її таємниці та стати висококласним професіоналом у сфері захисту, охорони та забезпечення прав, свобод і законних інтересів учасників суспільних відносин. Проблема ефективної професіоналізації фахівців цієї сфери є складною, багатогранною та актуальною, що й зумовило мету підготовки цієї статті, завданням якої є уточнення адміністративно-правових засад проходження практики в органах внутрішніх справ.

Загальні питання проходження служби в органах внутрішніх справ було висвітлено у працях М. І. Ануфрієва, О. М. Бандурки, Ю. П. Битяка, В. А. Гуменюка, Є. В. Додіна, Р. А. Калюжного, А. Т. Комзюка, О. В. Негодченка, О. І. Остапенка, В. П. Петкова та ін., проте багато проблем, у тому числі адміністративно-правового регулювання проходження практики в цих, органах все ще залишаються невирішеними.

Професійна майстерність, професіоналізм, професійна компетентність потребують постійного вдосконалення та, зокрема, самовдосконалення, тобто постійного оновлення професійних знань, умінь і навичок, удосконалення психологічних, фізичних, моральних та інших якостей особистості, які дозволяють виконувати професійну діяльність на високому рівні. Таке самовдосконалення стає можливим тільки за умови сформованості в людини здатності та прагнення самостійно оволодівати новими знаннями та способами діяльності, тобто за умов сформованості пізнавальної самостійності як властивості особистості [1, с. 3]. Значну роль у цьому процесі відіграє проходження практики молодими фахівцями в органах внутрішніх справ, адже не лише знання необхідні для високоякісного виконання правоохоронних завдань, але й уміння, набуті в процесі практичної діяльності під час виконання особами рядового і начальницького складу органів, служб і підрозділів внутрішніх справ своїх посадових обов'язків.

Практичне навчання у системі професійної підготовки персоналу органів, служб і підрозділів внутрішніх справ ґрунтується на тому, що особистість фахівця-правоохоронця розвивається в діяльності та спілкуванні. Діяльність, в якій реалізуються творчі сили, здібності державного службовця, його знання, вміння та навички, зумовлює об'єктивну необхідність та суб'єктивний сенс безперервної професійної освіти осіб рядового і начальницького складу. На те, що навчальна ознайомча практика курсантів і слухачів вищих навчальних закладів МВС України є невід'ємною та

важливою складовою навчально-виховного процесу, вказують О. І. Нікітенко, А. В. Бережний і В. А. Ткаченко [2, с. 3].

Так, на сьогодні відповідно до вимог законів України «Про освіту» [3], «Про вищу освіту» [4], «Про міліцію» [5], Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ [6] та з метою підвищення якості та ефективності практичної підготовки слухачів і курсантів вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України затверджено Положення про практичну підготовку слухачів і курсантів вищих навчальних закладів МВС України [7], яке визначає порядок організації практики та стажування слухачів і курсантів вищих навчальних закладів МВС України в органах і підрозділах внутрішніх справ.

Відповідно до п. 1.3 цього Положення невід'ємною складовою частиною практичної підготовки осіб перемінного складу ВНЗ денної форми навчання є практика у комплектуючих підрозділах МВС України, що здійснюється з метою закріплення теоретичних знань, отриманих на певному етапі навчання відповідно до напрямку, спеціальності (спеціалізації), набуття і вдосконалення професійних навичок і вмінь. Перелік видів практики для кожного напрямку, спеціальності (спеціалізації), їх форми, тривалість і терміни проведення визначаються у навчальних планах.

Основними видами практики у ВНЗ є ознайомча, навчальна і стажування. Ознайомча практика проводиться для ознайомлення курсантів 1-го курсу з оперативно-службовою діяльністю міськрайлінорганів внутрішніх справ, їх структурних підрозділів і служб. Метою цього виду практики є набуття курсантами практичних навичок, що відповідають кваліфікаційним вимогам професії «міліціонер», у підрозділах ГУМВС, УМВС, УМВСТ за місцем дислокації ВНЗ. Термін проведення ознайомчої практики – до 1 місяця (обсяг годин визначається навчальним планом). Завершується ознайомча практика складанням комплексного екзамену та врученням сертифіката на право самостійного несення служби.

Навчальна практика проводиться у навчальний та позанавчальний час зі слухачами та курсантами 2–3-го курсів у формі залучення їх до охорони громадського порядку, профілактики правопорушень, участі у розкритті злочинів, несення служби у складі слідчо-оперативної групи з обов'язковим урахуванням напрямку, спеціальності та спеціалізації підготовки. Проходження навчальної практики курсантами 2-го курсу передбачає набуття практичних навичок роботи у підрозділах міліції громадської безпеки (ППС, ДІМ, ДАІ тощо), 3-го курсу – у підрозділах кримінальної міліції та слідства. Навчальна практика слухачів ВНЗ проводиться на посаді, з якої особу направлено на навчання або заплановано її призначення. Для проходження практики слухачі й курсанти відряджаються до ГУМВС, УМВС, УМВСТ, якими вони були направлені на навчання чи за місцем дислокації ВНЗ, або до підрозділів поліції (міліції) закордонних країн, з якими укладено угоди про співпрацю.

Під час проходження навчальної практики слухачі й курсанти можуть бути залучені до охорони громадського порядку в місцях масового відпочинку. Підставами проведення такого виду навчальної практики є угоди між ВНЗ та органами чи підрозділами внутрішніх справ. Термін проведення навчальної практики на 2-му та 3-му курсах – до 1 місяця (обсяг годин визначається навчальним планом).

Стажування є завершальним етапом підготовки майбутніх фахівців для здобуття певного освітньо-кваліфікаційного рівня згідно з напрямом, спеціальністю та спеціалізацією навчання і проводиться після опанування теоретичної частини та перед складанням державних іспитів чи виконанням дипломної роботи (проєкту). Для проходження стажування слухачі та курсанти випускного курсу відряджаються до ГУМВС, УМВС, УМВСТ, у яких планується їх призначення після закінчення ВНЗ. Термін проведення стажування – до чотирьох місяців (обсяг годин визначається навчальним планом). У процесі проходження практики керівниками практики від ВНЗ та органів внутрішніх справ усебічно вивчаються ділові, моральні та особисті якості слухачів і курсантів для прийняття рішення щодо здатності майбутнього фахівця виконувати функціональні обов'язки на відповідних посадах в органах внутрішніх справ. Уся ця інформація викладається у відповідному документі – характеристиці.

Саме під час практичної реалізації теоретичних здобутків у сфері правоохоронно-правозабезпечувальної діяльності працівники органів системи МВС України набувають для високоякісного виконання посадових обов'язків службово-професійні вміння й навички. Адже професійні вміння передбачають опанування різними «техніками» поведінки працівника органів внутрішніх справ, які застосовуються ними для реалізації обов'язків і функцій у процесі діяльності. Вони виступають вихідними елементами цілісної технології його соціально-професійної роботи. Навички відображають набуту здатність працівника виконувати професійні дії, прийоми, конкретні посадові функції [1, с. 6–7].

Щодо порядку проходження практики, то і її зміст, і послідовність визначаються програмою практики, яка складається ВНЗ згідно з навчальним планом та напрямом, спеціальністю (спеціалізацією) і за погодженням із представниками відповідних служб органу внутрішніх справ затверджується керівником навчального закладу. У програмі практики зазначаються: мета і завдання практики, права і обов'язки осіб, що беруть участь в організації та проведенні практики, перелік навичок, які повинні бути слухачі й курсанти, методичні поради щодо їх виконання, зміст і порядок оформлення звітних матеріалів. Проходження практики здійснюється на основі програми практики за індивідуальним планом роботи слухача чи курсанта, який затверджується керівником. Додатковими видами практичної підготовки курсантів є залучення їх до: 1) участі в охороні громадського порядку; 2) роботи у складі слідчо-оперативних груп підрозділів внутрішніх справ; 3) несення

служби у складі добових нарядів із забезпечення діяльності ВНЗ та його структурних підрозділів. Додаткові види практичної підготовки курсантів проводяться факультативно. Сумарний час проведення зазначених видів практичної підготовки для курсантів 2-го і 3-го курсів навчання протягом навчального року має складати кількість годин, визначених для чотирьох тижнів навчання (1 місяць). З метою забезпечення контролю за ходом виконання програми практики кожен слухач і курсант під час проходження практики веде щоденник. Після закінчення практики слухачі та курсанти подають до ВНЗ такі документи:

- ознайомчої практики – щоденник, характеристику-відгук, звіт курсанта;
- навчальної – щоденник, характеристику-відгук, звіт слухача чи курсанта;
- стажування – індивідуальний план стажування, щоденник стажування, характеристика-відгук, звіт про виконання програми стажування курсанта.

Слід погодитись із Ю. К. Єрєміним, який наголошує, що основне призначення виробничої практики полягає в тому, щоб стати дієвим засобом активізації усього навчального процесу. Практика має озброїти майбутнього молодого спеціаліста теоретичними і методологічними принципами підходу до явищ дійсності, до проблем трудової суспільної діяльності, духовного життя, побуту – усього того, що складає основний зміст роботи спеціаліста, керівника у трудовому колективі [8, с. 52].

Відповідно до Методичних рекомендацій про організацію роботи з молодими фахівцями по закріпленню їх на службі в органах внутрішніх справ України [9], відповідальність за стан роботи з молодими фахівцями покладається на керівників відповідних органів, підрозділів внутрішніх справ та їх заступників по роботі з кадрами. Результати проходження практики оцінюються комісіями з урахуванням попереднього вивчення звітних матеріалів, висновків керівників органів внутрішніх справ, у яких проводилася практика, доповідей слухачів і курсантів та їх відповідей на отримані запитання. До складу комісії входять керівники й досвідчені працівники органів внутрішніх справ, фахівці галузевих служб і викладачі відповідних кафедр ВНЗ за напрямом, спеціальністю (спеціалізацією). Результати захисту практики показуються в атестаціях слухачів і курсантів та фіксуються в особових справах випускників ВНЗ. Захист результатів практики здійснюється в органах внутрішніх справ в останні дні її проходження або у ВНЗ протягом перших десяти днів семестру, який починається після практики. Загальні підсумки практики і заходи щодо її подальшого вдосконалення обговорюються на оперативних нарадах в органах внутрішніх справ, на засіданнях учених рад і відповідних кафедр ВНЗ, загальних зборах курсантів. Слухачеві, курсантові, який не виконав програму практики, отримав негативний висновок про

якість її відпрацювання або незадовільну оцінку під час захисту практики, керівником ВНЗ може бути надано право повторного її проходження в органах внутрішніх справ, за місцем дислокації ВНЗ, під час канікулярної відпустки. Після повторного проходження практики здійснюють її захист. У випадку повторного невиконання програми практики, отримання негативного висновку про якість її відпрацювання або незадовільної оцінки під час захисту практики, курсанти й слухачі відраховуються із ВНЗ у встановленому порядку. Курсанти, що отримали незадовільні оцінки за результатами захисту стажування, до складання державних екзаменів та до захисту дипломних проектів (робіт) не допускаються як такі, що не виконали всіх вимог навчального плану.

Практичне навчання, як стверджує О. В. Негодченко, передбачає послідовне наближення характеру навчальної діяльності до специфіки роботи майбутнього фахівця, посилення зв'язків навчального закладу з діяльністю органів внутрішніх справ, систематичний аналіз їх працівниками рівня підготовки молодих спеціалістів та постійну співпрацю з навчальними закладами з метою вдосконалення навчального процесу, оперативного внесення змін у його організацію, навчальне, методичне та наукове забезпечення, якщо цього вимагає боротьба зі злочинністю [10, с. 51]. Із цим неможливо не погодитись, оскільки упущення у практичній підготовці працівників органів, служб і підрозділів внутрішніх справ негативно позначатся на дисципліні й законності в діяльності осіб рядового та начальницького складу, якості та ефективності виконання ними своїх функціонально-посадових обов'язків щодо захисту, охорони і забезпечення прав, свобод і законних інтересів учасників суспільних відносин.

Отже, призначення професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ у суспільній життєдіяльності досить вагоме. Тому належна організація та забезпечення професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ сприяє не тільки підготовці правоохоронців до висококваліфікованого та ефективного виконання своїх функціональних обов'язків, а й нормальному розвитку суспільства, його подальшому прогресу в умовах стабільного рівня безпеки та громадського порядку. Важливість професійної освіти працівників органів і підрозділів системи Міністерства внутрішніх справ України зумовлена також її роллю в досягненні таких соціально-важливих завдань, які безпосередньо пов'язані з підготовкою висококваліфікованих фахівців у сфері правоохоронної діяльності щодо захисту прав, свобод і законних інтересів учасників суспільних відносин у процесі динамічного розвитку громадянського суспільства та правової держави [11, с. 67].

Таким чином, практичне навчання працівників органів системи Міністерства внутрішніх справ – невід'ємна і обов'язкова складова їх професійної підготовки. З одного боку, сутність практичного навчання полягає у створенні системи вмінь і навичок особового

складу щодо захисту, охорони та забезпечення прав, свобод і законних інтересів учасників суспільних відносин, з іншого – сприяє адаптації працівників до безпосередньої високоякісної службової діяльності, що, в майбутньому, може стати фундаментальною основою для здійснення службової кар'єри.

Список літератури: 1. Горбач Н. Л. Формування пізнавальної самостійності курсантів вищих навчальних закладів МВС як основа підвищення їх професійної підготовки : [навч. посіб.] / Н. Л. Горбач, І. В. Ващенко, В. О. Тюріна. – К. : Міжнар. фінансова агенція, 1998. – 38 с. 2. Никитенко А. И. Организация учебной ознакомительной практики курсантов высших учебных заведений МВД Украины в подразделениях участковых инспекторов милиции / А. И. Никитенко, А. В. Бережной, В. Л. Ткаченко. – Луганск : РИО ЛИВД, 2001. – 46 с. 3. Про освіту : закон України від 23 трав. 1991 р. № 1060-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 34. – Ст. 451. 4. Про вищу освіту : закон України від 17 січ. 2002 р. № 2984-ІІІ // Офіційний вісник України. – 2002. – № 8. – Ст. 327. 5. Про міліцію : закон України від 20 груд. 1990 р. № 565-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20. 6. Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 29 лип. 1991 р. № 114 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114-91-p>. 7. Положення про практичну підготовку слухачів та курсантів вищих навчальних закладів МВС України : затв. наказом МВС України від 25 січ. 2008 р. № 30 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS063.html. 8. Еремін Ю. К. Связь общественно-политической практики студентов с преподаванием общественных наук как условие ее эффективности / Ю. К. Еремін // Общественно-политическая практика студентов (вопросы теории и методики : [метод. пособие] / под ред. В. П. Агафанова. – М. : Высш. школа, 1980. – С. 47–56. 9. Про впровадження методичних рекомендацій про організацію роботи з молодими фахівцями по закріпленню їх на службі в органах внутрішніх справ : вказівка МВС України від 31 трав. 2002 № 4964/Ан. – К., 2002. – 18 с. 10. Негодченко О. В. Удосконалення практичної спрямованості навчального процесу закладів освіти МВС України / О. В. Негодченко // Стан та перспективи розвитку відомчої системи освіти і науки МВС України : матеріали наук.-практ. конф. – Х. : Нац. ун-т внутр. справ, 2001. – С. 50–55. 11. Порядок проходження служби в органах внутрішніх справ України : [навч. посіб.] / за заг. ред. М. І. Іншина, О. М. Музичука. – Х. : Титул, 2009. – 272 с.

Надійшла до редколегії 19.03.2012

Уточнены значение и виды практики в органах внутренних дел, охарактеризованы её процедурные аспекты и выяснены особенности административно-правового регулирования данного вида профессиональной подготовки.

A value and types of practice are specified in the organs of internal affairs, its procedural aspects are described and the features of the административно-правового adjusting of this type of professional preparation are found out.